

II. PRACE DROBNE I MATERIAŁY

PIOTR ALEXANDROWICZ

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

e-mail: piotr.alexandrowicz@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9065-8871

DOI: 10.14746/cph.2022.2.11

O udziale polskich naukowców w międzynarodowych kongresach średniowiecznego prawa kanonicznego na marginesie sprawozdania z kongresu w Saint Louis*

Wstęp

Międzynarodowe kongresy kanonistów mediewistów organizowane są po obu stronach Atlantyku od przeszło sześćdziesięciu lat. Dla tego niewielkiego środowiska naukowców badających średniowieczne prawo kanoniczne są zawsze świętem i wyjątkową okazją do spotkania. Wykorzystując jako pretekst możliwość zaprezentowania sprawozdania z ostatniego kongresu, chciałbym w tym tekście ukazać w nieco szerszej perspektywie historię udziału naukowców z Polski w tych kongresach. Wydaje się, że ze względu na ich rangę naukową w środowisku warto tak osobliwy temat przedstawić w szczególach. Jednocześnie, dostrzegając rangę tych kongresów, można na bazie historii udziału Polaków w kongresach sformułować

* Autor jest stypendystą Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego o nr 2020/36/C/HS5/00365 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki. Przy zbieraniu materiałów do tego tekstu swoją pomoc okazali: Orazio Condorelli, Stephen Dusil, Paweł Dziwiński, Maria Kola, Tomasz Pękala. Za uzupełnienia autor dziękuje prof. Wacławowi Uruszczakowi.

kilka bardziej ogólnych obserwacji na temat przeszłości i przyszłości nauki historii powszechnego prawa kanonicznego w Polsce.

1. Udział naukowców z Polski w kongresach

Opracowana poniżej lista zawiera nazwiska uczestników kongresu reprezentujących instytucje krajowe. Pośród uczestników kongresu na pewno da się wskazać więcej osób w różny sposób powiązanych z Polską, np. na kongresie w Berkeley byli obecni John Sawicki i Romuald Szramkiewicz, a na kongresie w Toronto w 2012 r. Piotr Gotowko (afiliowany w Zurichu). Nie można również wykluczyć, że naukowcy pochodzący z zagranicy mieli polskie obywatelstwo. W związku z tym podjąłem próbę wykazania udziału naukowców z Polski w kongresach. Przede wszystkim interesowało mnie uczestnictwo w kongresie, ale starałem się podać także informacje o tych, którzy w kongresie udziału nie wzięli, ale ich referaty znalazły się w prestiżowym wydawnictwie pokongresowym. Publikacje te dokumentują kamienie milowe rozwoju kanonistyki w ostatnich dziesięcioleciach, zaś od drugiego kongresu *Proceedings* były wydawane w ramach serii wydawniczej Biblioteki Watykańskiej – „Monumenta Iuris Canonici: Series C: Subsidia”. Jest to zatem kolejne potwierdzenie doniosłości kongresów dla tej dyscypliny naukowej.

1.1. Kongres poświęcony Dekretowi

Na wstępie wypada wspomnieć kongres z 1952 r. Odbył się on w Bolonii, Rawennie i Rzymie, i choć nie był pierwszym z cyklu, to poprzedzał następne kongresy historyków prawa kanonicznego i dał impuls do organizowania tego typu wydarzeń w cyklicznej formie. Kongres ten był poświęcony Gracjanowi i jego *Dekretowi* w osiemsetną rocznicę jego powstania. Według mojej wiedzy nikt z Polski nie przyjechał na kongres. Z pewnością udział w nim byłby naturalny w przypadku Adama Vetulaniego¹. W „*Studia Gratiana*”, zbierających materiały pokonferencyjne oraz nowe prace związane z historią średniowiecznego prawa kanonicznego, oprócz artykułu Vetulaniego ukazał się także tekst mieszkającego w Rzymie badacza emigracyjnego Waleriana Meysztowicza². W jednym z dalszych tomów został też opublikowany artykuł Karola Wojtyły³.

¹ W. Uruszczak, *Adam Vetulani (1901–1976) – historyk prawa kanonicznego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1998, t. 50, z. 1, s. 184 [= *Opera historico-iuridica selecta: prawo kanoniczne, nauka prawa, prawo wyznaniowe*, Kraków 2017, s. 221–232].

² A. Vetulani, *Siedem tomów Studia Gratiana*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1961, t. 13, z. 2, s. 230.

³ *Ibidem*, s. 229.

1.2. Międzynarodowe kongresy średniowiecznego prawa kanonicznego

1. 1958, Louvain-Bruxelles⁴: brak naukowców z Polski; niemniej na liście uczestników umieszczony został Adam Vetulani (Kraków)⁵, który nie dotarł na kongres, ale jego referat był przewidziany w programie i trafił później do *Proceedings*⁶. Co więcej, w przemowie na otwarciu kongresu Stephan Kuttner wspomniał o Vetulanim i powiedział, że w ostatniej chwili polski rząd odmówił mu paszportu⁷.

2. 1963, Boston College (Chestnut Hill, Massachusetts): brak naukowców z Polski⁸.

3. 1968, Strasburg⁹: Jakub Teodor Sawicki (Warszawa), bez referatu¹⁰; do *Proceedings* włączono referat Adama Vetulaniego mimo jego nieobecności na kongresie¹¹;

⁴ A. Vetulani, *Plon Kongresu Kanonistów w Belgii w 1958 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1959, t. 11, z. 1, s. 240–242.

⁵ *Liste de Congressistes* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval Louvain et Bruxelles 22–26 Juillet 1958*, Louvain 1959, s. x. Szeroko na temat inwigilacji Vetulaniego przez SB pisze: P. Biliński, *Profesor Adam Vetulani na celowniku krakowskiej bezpieki*, „Dzieje Najnowsze” 2022, t. 54, nr 2, s. 153–175.

⁶ Wobec nieobecności Vetulaniego ten sam temat został powierzony do prezentacji Waltherowi Holtzmannowi. Zob. *Chronique du Congrès* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval...*, s. 7; A. Vetulani, *Plon Kongresu...*, s. 242: [Holtzmann – dop. P.A.] „przedstawił własną hipotezę o genezie prymitywnych zbiorów dekretów papieskich”. Sawicki podał dziesięć lat później mniej precyzyjną informację, że to Vetulani „osobiście nieobecny na zjeździe, zaprezentował interesujący referat o pierwotnych zbiorach dekretów papieskich w końcu XII wieku”, mając chyba na myśli tekst „zaprezentowany” w *Proceedings*. Zob. J. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres Średniowiecznego Prawa Kanonicznego 3–6 września 1968 r. w Strasburgu i jego poprzednicy*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik historyczno-prawny” 1969, t. 12, s. 388.

⁷ *Chronique du Congrès* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval...*, s. 4: „I deeply regret that one of the papers to which we were all looking forward with great expectations will not be read: word was received only yesterday from Professor Vetulani of Cracow, who was to speak on the origins of the decretal collections, that the Polish government in the last minute has refused him a passport”.

⁸ S. Kuttner, J.J. Ryan (red.), *Proceedings of the Second International Congress of Medieval Canon Law, Boston College, 12–16 August 1963*, E Civitate Vaticana 1963.

⁹ O kongresie zob. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres...*, s. 387–393; idem, *III Międzynarodowy Kongres Średniowiecznego Prawa Kanonicznego w Strasburgu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, t. 21, z. 2, s. 295–296.

¹⁰ *Congressists* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Strasbourg, 3–6 September 1968*, Città del Vaticano 1971, s. xiv; F. Pasternak, *Szkielet biograficzny i bibliografia prac naukowych prof. Jakuba Sawickiego*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny” 1978, t. 21, nr 1–2, s. 200, przyp. 3.

¹¹ Nie ma go na liście uczestników, choć jego tekst umieszczono w *Proceedings*. Zob. także J. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres...* (PK), s. 391. Jak pisał Sawicki, referat Vetulaniego „zapowiedziany w programach i z zaciekawieniem oczekiwany [...] spadł z porządku dziennego ku powszechnemu żalowi kongresistów”. J. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres...* (CPH), s. 295.

inny polski akcent to wzmiankowanie przez redaktorów *Proceedings* listu od kardynała Karola Wojtyły do uczestników kongresu¹².

4. 1972, Toronto: brak naukowców z Polski¹³; w *Proceedings* umieszczono artykuł Adama Vetulaniego i Waława Uruszczaka (Kraków), którzy nie mogli wziąć udziału w kongresie z powodów politycznych¹⁴.

5. 1976, Salamanka: brak naukowców z Polski¹⁵; w nocy wydawniczej w *Proceedings* wspomniano pośmiertnie o Adamie Vetulanim i Jakubie Sawickim¹⁶.

6. 1980, Berkeley, Kalifornia: Waław Uruszczak, Marian A. Żurowski (Warszawa)¹⁷; udział pierwszego z nich w całości sfinansował Institute of Medieval Canon Law; referat wygłosił tylko Żurowski i tekst ten został opublikowany w *Proceedings*.

7. 1984, Cambridge: brak naukowców z Polski¹⁸.

8. 1988, San Diego, Kalifornia¹⁹: brak naukowców z Polski.

9. 1992, Monachium: Johannes Dudziak (Tarnów), Edward Górecki (Wrocław), Józef Kara (Lublin), Wiesław Litewski (Kraków), Bronisław Sitek (Warszawa), Remigiusz Sobański (Warszawa), Bronisław Zubert (Katowice)²⁰; żaden z polskich uczestników nie wygłosił referatu na kongresie.

10. 1996, Syracuse, Nowy Jork: brak naukowców z Polski²¹.

11. 2000, Katania: Wiesław Litewski, bez referatu²².

¹² *Chronicle of the Congress* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Third International...*, s. xx.

¹³ *Congressists* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Fourth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 21–25 August 1972*, Città del Vaticano 1976, s. x–xiii.

¹⁴ S. Kuttner, *Editor's Note* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Fourth International...*, s. iii.

¹⁵ *Congressists* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Fifth International Congress of Medieval Canon Law, Salamanca, 21–25 September 1976*, Città del Vaticano 1980, s. xi–xv.

¹⁶ S. Kuttner, K. Pennington, *Editors' Note* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Fifth International...*, s. iii.

¹⁷ *Congressists* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Sixth International Congress of Medieval Canon Law, Berkeley, California, 28 July – 2 August 1980*, Città del Vaticano 1985, s. xii–xv.

¹⁸ *Congressists* [w:] P. Linehan (red.), *Proceedings of the Seventh International Congress of Medieval Canon Law, Cambridge, 23–27 July 1984*, Città del Vaticano 1988, s. xiii–xvi.

¹⁹ *Congressists* [w:] S. Chodorow (red.), *Proceedings of the Eighth International Congress of Medieval Canon Law, San Diego, University of California at La Jolla, 21–27 August 1988*, Città del Vaticano 1992, s. xi–xiv.

²⁰ *Teilnehmer des 9th International Congress of Canon Law* [w:] P. Landau, J. Mueller (red.), *Proceedings of the Ninth International Congress of Medieval Canon Law, Munich, 13–18 July 1992*, Città del Vaticano 1997, s. xxix–xxxiii.

²¹ *Participants* [w:] K. Pennington, S. Chodorow, K. H. Kendall (red.), *Proceedings of the Tenth International Congress of Medieval Canon Law, Syracuse, New York, 13–18 August 1996*, Città del Vaticano 2001, s. xv–xix.

²² *I partecipanti* [w:] M. Bellomo, O. Condorelli (red.), *Proceedings of the Eleventh International Congress of Medieval Canon Law, Catania, 30 July – 6 August 2000*, Città del Vaticano 2006, s. xxvii–xxviii.

12. 2004, Waszyngton D.C.: Bronisław Zubert²³ – wygłosił referat, a jego tekst ukazał się w *Proceedings*.

13. 2008, Ostrzyhom: Józef Krzywda (Kraków), Przemysław Nowak (Warszawa), Piotr Steczkowski (Kraków), Bronisław Zubert²⁴ – bez referatów i bez publikacji w *Proceedings*.

14. 2012, Toronto: brak naukowców reprezentujących polskie instytucje naukowe, przy czym w kongresie wziął bierny udział Wojciech Kowal, polski oblat i wykładowca na katolickim Uniwersytecie św. Pawła w Ottawie²⁵.

15. 2016, Paryż: Piotr Alexandrowicz (Poznań), Maciej Mikuła (Kraków), Przemysław Nowak, Waław Uruszczak²⁶ – wszyscy z referatami, które ukażą się wkrótce w *Proceedings*; ponadto prof. Uruszczak przewodniczył jednej z sesji kongresowych.

16. 2022, Saint Louis, Missouri: Piotr Alexandrowicz, Maria Kola (Poznań), Maciej Mikuła – wszyscy z referatami, ponadto odczytany został referat Pawła Dziwińskiego (Kraków), który nie mógł wziąć udziału w kongresie.

1.3. Artykuły Polaków opublikowane w *Proceedings*

1. A. Vetulani, *L'Origine des collections primitives de décrétales à la fin du XIIe siècle* [w:] *Congrès de Droit Canonique...*, s. 64–72 [= W. Uruszczak (red.), *Sur Gratien et les Décrétales*, Aldershot 1990, VII].

2. A. Vetulani, *Le sommaires-rubriques dans le Décret de Gratien* [w:] *Proceedings of the Third International...*, s. 51–58 [= W. Uruszczak (red.), *Sur Gratien et les Décrétales*, Aldershot 1990, XI].

3. A. Vetulani, W. Uruszczak, *L'œuvre d'Omnebene dans le MS 602 de la Bibliothèque municipale de Cambrai* [w:] *Proceedings of the Fourth International...*, s. 11–26 [= *Opera historico-iuridica selecta: prawo kanoniczne, nauka prawa, prawo wyznaniowe*, Kraków 2017, s. 63–78].

4. M. Żurowski, *Penal responsibility of organized communities in the writing of the decretalists: A study in evolution* [w:] *Proceedings of the Sixth International...*, s. 519–531.

²³ *Conference Participants* [w:] U.-R. Blumenthal, K. Pennington, A.A. Larson (red.), *Proceedings of the Twelfth International Congress of Medieval Canon Law, Washington, D.C., 1–7 August 2004*, Città del Vaticano 2008, s. xxix–xxxii.

²⁴ *Participants* [w:] P. Erdő, Sz. A. Szuromi (red.), *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Medieval Canon Law, Esztergom, 3–8 August 2008*, Città del Vaticano 2010, s. xxii–xxiii.

²⁵ *Participants* [w:] J. Goering, S. Dusil, A. Thier (red.), *Proceedings of the Fourteenth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 5–11 August 2012*, Città del Vaticano 2016, s. xxxi–xxxii.

²⁶ *Participes* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku), s. xxvii–xxxiv.

5. B. W. Zubert, *Die Bedeutung der Klausel 'Si Puella Apparet Cognita' in der Kanonistik des Ausgehenden Mittelalters* [w:] *Proceedings of the Twelfth International...*, s. 289–309.

6. P. Nowak, *A Legation of Galo, Bishop-elect of Beauvais, to Poland in 1104 and the Collectio Tripartita* [w:] *Proceedings of the Fifteenth International...*, s. 347–356.

7. P. Alexandrowicz, *Bible Citations in the Reasoning of Classical Canonists on the Example of the Discovery of Freedom of Contract* [w:] *Proceedings of the Fifteenth International...*, s. 901–910.

8. W. Uruszczak, *L'apport du droit canonique au développement du droit polonais du XIIe au XVe siècle* [w:] *Proceedings of the Fifteenth International...*, s. 1363–1374.

9. M. Mięka, *Was Canon Law in Use in Municipal Courts in Late-Medieval Poland? Regulae iuris in Libro sexto in Manuscripts of Municipal Law* [w:] *Proceedings of the Fifteenth International...*, s. 1411–1420.

1.4. Podsumowanie

Łatwo zauważyć, że udział naukowców z Polski w tych kongresach nie był nigdy masowy, co więcej, nierzadko Polaków na tych międzynarodowych spotkaniach brakowało, zwłaszcza gdy odbywały się po drugiej stronie Atlantyku, a w okresie PRL głównie z powodów politycznych. Nie było naukowców z Polski na ośmiu kongresach (z szesnastu), zaś teksty pokonferencyjne ukazały się tylko w sześciu tomach *Proceedings* (z piętnastu). Najwięcej Polaków było na kongresie w Monachium (siedem osób), przy czym to na ostatnich dwóch kongresach Polacy ogłosili najwięcej referatów (po cztery), co zapewne wiązało się także z rozrostem samych kongresów i zmianami w ich formule. Łącznie udział („fizyczny”) w kongresach wzięło szesnaścioro naukowców z Polski, tylko jeden z nich był na kongresach trzy razy (Bronisław Zubert), sześciu z nich było na dwóch kongresach. W tomach pokonferencyjnych łącznie ukazało się dziewięć tekstów naukowców z Polski (wliczając awansem *Proceedings* z Paryża, które mają ukazać się jeszcze w 2022 r.), przy czym aż cztery pochodzą z kongresu w Paryżu. Wydaje się, że liczby te dobrze oddają skalę zaangażowania polskich naukowców w badania nad powszechnym prawem kanonicznym, która była i jest relatywnie niewielka.

2. Sprawozdanie z 16th International Congress of Medieval Canon Law (17–23 lipca 2022, Saint Louis, Missouri)

Szesnasty kongres kanonistów mediewistów planowany był na rok 2020. Z powodu pandemii był on dwukrotnie przekładany, co sprawiło, że spotkania tej relatywnie wąskiej grupy specjalistów wyglądano jeszcze bardziej niż zwykle. Cztery

lata to dużo czasu, tym bardziej sześć lat! Długo oczekiwane spotkanie sprostało jednak nadziejom uczestników i okazało się sukcesem naukowym, organizacyjnym i – co nie jest pozbawione znaczenia w przypadku tego typu wydarzeń – towarzyskim. W programie kongresowym zostało uwzględnionych przeszło stu aktywnych uczestników, zdecydowana większość z nich wygłosiła referaty w sesjach wykładowych: jednocześnie odbywało się od dwóch do czterech sesji, w każdej zwykle były trzy lub cztery referaty. Nie sposób było zatem wysłuchać wszystkich wystąpień i ze wszystkich referatów teraz sprawozdawać. Skupię się zatem na ogólnym opisie przebiegu kongresu, na wykładach plenarnych oraz ponownie na udziale Polaków w kongresie. Więcej informacji na temat programu i uczestników kongresu można znaleźć na stronie internetowej²⁷.

Od strony organizacyjnej za kongres odpowiadało tradycyjnie międzynarodowe stowarzyszenie Iuris Canonici Medii Aevi Consociatio (ICMAC). Tym razem główny ciężar organizacji kongresu spoczął na barkach dwóch naukowców obecnie afiliowanych na Saint Louis University – Atrii Larson i Stevenie A. Schoenigu S.J., którzy w powszechnej opinii kongresistów ze swojego zadania wywiązali się wzorowo.

Kongres został otwarty w niedzielę 17 lipca, a pierwszym punktem programu była otwierająca msza święta, którą celebrował biskup z sąsiedniej diecezji Springfield w Illinois, Thomas Paprocki (ksiądz biskup ma polskie korzenie, a nawet mówi po polsku, dłuższe wizyty w Polsce odbył na KUL-u i UJ). Następnie odbyło się powitalne przyjęcie w zabytkowej rezydencji Samuel Cupples House, gdzie mieści się uczelniane muzeum. W poniedziałek przed rozpoczęciem obrad głos zabrali organizatorzy. Atria Larson skupiła się na kwestiach bardziej technicznych i krótko zreferowała „historię kongresu” w związku z jego dwukrotnym przekładaniem, zaś Steven A. Schoenig w zwięzłym przemówieniu umieścił kongres w lokalnym i historycznym kontekście. Uczynił to w bardzo elegancki sposób: po pierwsze, wbrew pozorom Saint Louis można uznać za naturalną destynację kongresu następującego po spotkaniu w Paryżu, a to z tego względu, że Saint Louis ma korzenie francuskie – to francuscy kupcy i misjonarze jako pierwsi przybysze z Europy regularnie docierali w te rejony w XVII w., niesieni wielką rzeką Missisipi. Po wtóre, pomimo tego, że za formalną datę założenia miasta uznaje się rok 1764, okolica ta bez wątpienia ma bardzo bogatą historię średniowieczną – tam gdzie dzisiaj znajdują się wschodnie przedmieścia Saint Louis, w okresie ok. 1050–1350 mieściło się ogromne prekolumbijskie miasto Cahokia. W XII w. liczbą mieszkańców przewyższało Londyn czy Paryż, ale jego historia skończyła się dosyć gwałtownie i zaskakująco dwieście lat przed przybyciem pierwszego hiszpańskiego podróżnika Hernanda de Soto w 1540 r., a ponieważ mieszkańcy Cahokii nie znali pisma, bardzo niewiele wiemy na temat tego średniowiecznego miasta.

²⁷ <https://www.icmcl2020.org/> [dostęp: 24.08.2022].

Kongres objął poza dniem otwarcia pięć dni wykładowych oraz jeden dzień poświęcony na wycieczkę i integrację. Sesje odbywały się zwykle w uczelnianym kampusie w Busch Student Center, z wyjątkiem obrad śródowych, które miały miejsce w nowoczesnym budynku School of Law tej samej uczelni. Oprócz wykładów plenarnych i „sesji równoczesnych” organizatorzy zadbali o to, by był czas na inne formy konwersacji naukowych. I tak, we wtorek na zamknięcie dnia odbyła się sesja posterowa, bodaj po raz pierwszy w historii tych kongresów. Był to trafny pomysł, bowiem w swobodnej formie uczestnicy kongresu mieli okazję zapoznać się z kilkunastoma posterami, zagadnąć ich autorów czy złapać na słowo innych naukowców, podczas gdy wszyscy krążyli z kieliszkami wina po wielkiej sali centrum studenckiego. Forma ta była odświeżająca, ułatwiała nawiązywanie bezpośredniego kontaktu między autorami posterów i zainteresowanymi. Przede wszystkim zaś same postery były wartościowe: niektóre z nich stanowiły prezentacje dużych projektów naukowych z obszaru szeroko rozumianej humanistyki cyfrowej, a więc dostarczających narzędzia do porządkowania zdigitalizowanych tekstów, organizowania skomplikowanych tekstów źródłowych (takich jak glosa) czy ułatwiania dostępu do źródeł dla innych naukowców; kilka prezentowało efekty indywidualnych projektów poświęconych zwłaszcza historii poszczególnych tekstów źródłowych. Przy posterze prof. Andersa Winrotha można było zerknąć na wydrukowaną roboczą wersję pierwszej redakcji *Dekretu* – wydanie jej drukiem będzie ukoronowaniem prac prof. Winrotha i innych badaczy, a zarazem najbardziej trwałym pomnikiem chyba najważniejszego odkrycia dla historii prawa kanonicznego w ostatnim półwieczu. Warto zresztą podkreślić, że badania Winrotha potwierdziły intuicje i wstępne obserwacje Adama Vetulaniego, które sformułował siedemdziesiąt lat temu, badając gdański rękopis *Dekretu*.

W środę odbyła się dyskusja panelowa na temat wpływu prawa kanonicznego na prawo cywilne dawniej i dziś. Krótkie odczyty zachęciły słuchaczy do zadawania pytań i dyskusji z panelistami. Łatwo było dostrzec, że różne są podejścia do tego, jak mierzyć oddziaływanie prawa kanonicznego i jak go dowodzić. Dyskusja była szczególnie interesująca dla naukowców związanych z wydziałami prawa, którzy na co dzień są zmuszeni do uzasadniania celowości swoich badań wobec pytań i wątpliwości ich kolegów dogmatyków. Mniejsze znaczenie miała zapewne dla historyków, którzy zajmują się prawem kanonicznym – a zdaje się, że większość kongresistów reprezentowała właśnie szeroko rozumiane wydziały historyczne.

W czwartek miała miejsce całodniowa wycieczka do Springfield, gdzie kongresisci odwiedzili katedrę biskupa Paprockiego i muzeum poświęcone Abrahamowi Lincolnowi. Dzień zamknął zaś uroczysty bankiet na pokładzie statku płynącego po Missisipi, co bez wątpienia zapadło wszystkim w pamięć.

W piątkowe popołudnie miała miejsce tradycyjna uroczystość żałobna, podczas której uczestnicy kongresu modlili się w intencji zmarłych kanonistów. Indywidualne

wspomnienia związane z piętnastoma naukowcami, którzy zmarli w okresie między kongresami w Paryżu i w Saint Louis, przedstawili ich uczniowie i przyjaciele. Było to poruszające i wymowne świadectwo trwałych relacji w tym małym gronie badaczy. Również w piątek kongresieści odwiedzili bibliotekę uniwersytecką, a zwłaszcza Vatican Film Library, tj. unikatową kolekcję mikrofilmów z watykańskimi rękopisami.

Organizatorzy zaprosili do wygłoszenia wykładów plenarnych w porannych sesjach otwierających kolejne dni obrad pięciu naukowców o uznanym dorobku. Pierwszy z nich wygłosił prof. Robert Somerville (Columbia University) a dotyczył on działalności prawodawczej papieża Urbana II, zwłaszcza zwoływanych przezeń synodów. Prof. Somerville to nestor badań nad średniowiecznym prawem kanonicznym, a na temat Urbana II opublikował już wcześniej m.in. dwie książki, zatem wykład ten był próbą zwięzłej prezentacji kluczowych zagadnień z obszaru, który jest w centrum jego zainteresowań już od wielu lat. Wykład wtorkowy przypadł w udziale prof. Kennethowi Penningtonowi (The Catholic University of America), który poświęcił go kwestii relacji między średniowiecznym prawem kanonicznym a *ius commune*. I ten temat dla osób zaznajomionych z publikacjami redaktora naczelnego „Bulletin of Medieval Canon Law”, z profilem jego działalności naukowej oraz jego popularną stroną internetową (<http://legalhistorysources.com>), nie mógł być wielkim zaskoczeniem. Zwłaszcza że podobny temat podjął on na ostatniej szkole *ius commune* w Erice na Sycylii w grudniu 2021 r. (w tej edycji wyjątkowo szkoła obradowała w formie zdalnej). Ten wykład, przeprowadzony w bardzo amerykańskim stylu (prof. Pennington bezpośrednio angażował słuchaczy, w tym samego prof. Richarda Helmholza), był zwięzłym przeglądem tego, jak zmieniało się w prawoznawstwie znaczenie terminu *ius commune*. Co charakterystyczne dla prof. Penningtona, był on oparty w szczególności na komentarzach prawników. Wykład środowy wygłosił prof. Bruce Brasington (West Texas A&M University), a poświęcił go wielowiekowej historii prawniczej maksymy *privilegium meretur amittere, qui potestate sibi concessa abutitur*. Oddziaływanie tej starożytnej paremii o prawnokanonicznym rodowodzie daleko wykroczyło poza średniowiecze, a prof. Brasington w oryginalnym stylu pokazał na wybranych przykładach jej zastosowanie w pismach późnych scholastyków czy reformatorów angielskich. Wykładowca nie bał się zaakcentować także współczesnej aktualności tej maksymy wszędzie tam, gdzie sprawujący władzę uważają ją za prawo, a nie za przywilej i zapominają o tym, jak niebezpieczne może być nadużywanie powierzonego im przywileju. Czwartym wykładem było ciekawe wystąpienie prof. Roba Meensa (Uniwersytet w Utrechcie), które stanowiło syntetyczną prezentację węzłowych problemów z zakresu wczesnośredniowiecznego prawa kanonicznego. Prof. Meens w szczególności zastanawiał się nad tym, jakie są stosowane w nauce kryteria pozwalające uznać teksty wczesnośredniowieczne za ważne dla prawa kanonicznego, jak te teksty były stosowane, jaka była skuteczność

wyrażonych w nich norm prawnych. Temat jest skomplikowany, bowiem przez dziesiątki lat kategorie stosowane przez historyków prawa w tym zakresie były anachroniczne, tj. oceniano teksty wczesnośredniowieczne, przykładając do nich np. miary dostosowane do *Dekretu* Gracjana. W ostatnim wykładzie plenarnym prof. Gisela Drossbach (Uniwersytet w Augsburgu) pokazała w zbliżeniu, jak owocne mogą być badania poświęcone historii dekretalów zachowanych poza kolekcjami dekretalów na przełomie XII i XIII w. Obecność wybranych dekretalów w innych tekstach źródłowych może wiele powiedzieć o historii ich transmisji oraz ich praktycznym znaczeniu w różnych kontekstach.

W kongresie wzięło udział troje naukowców z Polski: Maria Kola (UAM), Maciej Mikuła (UJ) i Piotr Alexandrowicz (PTPN). Liczba ta zmieniała się dosyć dynamicznie w programie kongresowym z uwagi na to, że był on przekładany dwukrotnie. Miesiąc przed kongresem z udziału zrezygnował Łukasz Korporowicz (UŁ); udział Pawła Dziwińskiego (UJ) również okazał się niemożliwy, jednak z uwagi na to, że jego referat był częścią spójnej sesji przyjętej do programu, organizatorzy wyjątkowo zgodzili się, by ten referat odczytać. Sesja, o której mowa, miała tytuł „*Differentiae iuris civilis et canonici: From Medieval Origins to Early Modern Innovations*” i składały się na nią referaty Marii Koli, Pawła Dziwińskiego i Piotra Alexandrowicza. Finansowanie udziału tych naukowców w kongresie w lwiej części pochodziło ze środków NCN, a to z tej przyczyny, że sesja była jedną z form upowszechniania wyników projektu badawczego finansowanego w ramach konkursu Sonatina 4, którego kierownikiem jest piszący te słowa. To ja również stałem za organizacją i zgłoszeniem tej sesji do programu kongresowego w sierpniu 2021 r.; sesji przewodniczyć miał pierwotnie prof. Emanuele Conte (Roma Tre), ale z powodu jego nieobecności tego obowiązku podjął się David De Concilio (Uniwersytet Padewski). W referacie „*Differentiae in Action: The Case of Prescription and Good Faith*” Maria Kola zaprezentowała, w jaki sposób w tej literaturze prawniczej była opisywana kwestia wymogu dobrej wiary do nabycia własności rzeczy przez zasiedzenie. Mój referat, „*Medieval differentiae and Early Modern differentiae of Catholic Authors: A Continuation or a Breakaway?*”, poświęcony był ukazaniu relacji między *differentiae* późnośredniowiecznymi a wczesnonowożytnymi pracami autorów katolickich. Kwestie konfesyjne, tym razem związane z *differentiae* pisanymi przez protestantów, przedstawione zostały także w referacie Pawła Dziwińskiego odczytanym przez Macieja Mikułę: „*The Protestant Perspective on Medieval Canon Law: The Contribution of differentiae*”. Dyskusja po referatach przyniosła wiele interesujących pytań i uwag, które wyrazili m.in. prof. Mathias Schmoeckel, prof. Kenneth Pennington i prof. Charles Donahue. Wydaje się, że decyzja o zorganizowaniu sesji była trafna, a trzy referaty i spójna sesja na jeden temat przyczyniły się do dostrzeżenia badanej problematyki w międzynarodowym gronie kanonistów.

Ostatni polski referat wygłosił Maciej Mięka. W wystąpieniu zatytułowanym „Canon Law at the Krakow University, 1450–1550” zwięźle przedstawił podstawowe problemy związane z badaniem nauczania prawa kanonicznego w Krakowie na przełomie XV i XVI w. Referat ten został bardzo dobrze przyjęty i świetnie pasował do całej sesji: była to jedna z czterech ostatnich sesji równoczesnych, która dzięki czterem wartościowym wystąpieniom naświetliła z kilku perspektyw problematykę nauczania prawa kanonicznego i warsztatu kanonistów-praktyków w późnym średniowieczu. Warto nadmienić, że zaszczycony prowadzeniem tej sesji był autor tego sprawozdania.

Obrady zakończyły się w sobotę przed lunchem, a wieczorem odbyło się przyjęcie i uroczysta kolacja w zabytkowej rezydencji uczelnianej, DuBourg Hall. Tradycyjnie na zakończenie kongresu w czasie bankietu głos zabierali przedstawiciele delegacji krajowych na kongresie. W imieniu delegacji polskiej głos zabrał piszący te słowa, dziękując za wspaniale zorganizowany kongres oraz wyrażając nadzieję, że polscy naukowcy staną się częścią społeczności kanonistów także na wielu przyszłych kongresach.

Warto dodać, że – według informacji od organizatorów kongresu w Saint Louis – *Proceedings* zmienią nieco swoją formę. Otóż mają być dalej publikowane w serii „Monumenta Iuris Canonici: Series C: Subsidia” pod skrzydłami Stephan Kuttner Institute of Medieval Canon Law, ale ich wydanie ma być zlecone The Catholic University of America Press, zamiast jak do tej pory Bibliotece Watykańskiej. Planowane jest wydanie *Proceedings* w formie czterech mniejszych tomów grupujących referaty według tematów. Współredaktorem jednego z tomów będzie autor tego sprawozdania. Wobec faktu, że *Proceedings* z Paryża nie ukazały się nadal drukiem, choć minęło już ponad sześć lat od kongresu, oraz biorąc pod uwagę, że ma to być tom liczący blisko 1500 stron – zmiany te można chyba ocenić jako krok we właściwym kierunku.

Zakończenie. Perspektywy

Na kanwie poczynionych wyżej ustaleń oraz przedstawionego sprawozdania warto nakreślić kilka uwag o charakterze podsumowującym i bardziej ogólnym, poświęconych zwłaszcza perspektywom historii powszechnego prawa kanonicznego w Polsce.

O samym kongresie można by długo pisać, aby oddać, jak udane było to wydarzenie. W zasadzie mogę powtórzyć słowa Sawickiego, który tak opisywał trzeci kongres z 1968 r.: „Intensywne prace kongresistów toczące się w atmosferze w wyjątkowej wprost harmonii, wzajemnej życzliwości i serdeczności, wytworzonej od pierwszej już chwili przez ujmujących gospodarzy, urozmaicone były licznymi imprezami

towarzyskimi”, a spotkanie w Saint Louis „pozostawiło w każdym z uczestników głębokie zadowolenie, radość i optymizm, i szczere uczucie wdzięczności dla organizatorów i gospodarzy”²⁸. Wśród badaczy byli obecni naukowcy z całego niemal świata, ale naturalnie przeważali uczeni amerykańscy i europejscy, przy czym dominująca jest obecnie rola „badaczy z krajów anglosaskich”²⁹. Także język angielski królował na kongresie, rzadko ustępując innym językom kongresowym. Niewątpliwie bardzo skromne jest znaczenie osób stanu duchownego – inaczej niż jeszcze w połowie wieku, choć już wtedy Vetulani obserwował zmiany na tym polu³⁰. Wydaje się, że przegląd programu kongresu dobrze pokazuje też, na czym skupia się obecnie uwaga historyków prawa kanonicznego. Z pewnością do tych gorących tematów należą: historia zbiorów prawnych przed Gracjanem; rola szeroko rozumianej pokuty w prawie kanonicznym (zarówno we wczesnym średniowieczu, jak i później); badania nad prawodawstwem synodalnym. Wydaje się, że mniejszym zainteresowaniem cieszą się np. prace kanonistów z okresu po promulgacji *Liber extra* w 1234 r., jak również badania nad poszczególnymi instytucjami regulowanymi przez prawo rzymskie i kanoniczne. Nieustannie ważnym tematem są studia nad rękopisami, zarówno *Dekretu* i kolekcji dekretów, jak i różnych innych źródeł. Tym, co uległo zmianie, jest rozpoznawalność badań kanonistów mediewistów w środowisku historyków. Wydaje się, że to, co jeszcze dla Stephana Kuttnera było postulatem, obecnie faktycznie ma miejsce – rola prawa w średniowiecznym społeczeństwie, a zwłaszcza prawa kanonicznego, jest uwzględniana w badaniach historyków w różnych kontekstach. Przyczynia się do tego zarówno rosnąca liczba badaczy średniowiecznego prawa kanonicznego i jakość ich badań oraz publikacji prezentujących ich wyniki, jak i wychodzenie przez to środowisko do „generalistów”, czego najlepszym przykładem są regularnie organizowane przez ICMAC sesje poświęcone prawu kanonicznemu na wielkich kongresach mediewistycznych w Leeds i w Kalamazoo. Również rosnąca ilość informacji i baz danych z zakresu średniowiecznego prawa kanonicznego dostępnych w Internecie pomaga w upowszechnianiu dorobku historyków prawa kanonicznego i ułatwia podejmowanie prac w tym obszarze przez nowych badaczy. Wyrazem tych nowych form upowszechniania wiedzy była w czasie kongresu w Saint Louis zwłaszcza sesja posterowa. Oczywiście, środowisko to nieustannie boryka się z problemami, choćby natury finansowej, wydaje się też, że istotnym zagrożeniem może być „hermetyzacja” tej dyscypliny, tj. skupienie się na kwestiach tak szczegółowych, że łączność z dyskursem historycznym zostanie utracona. W mojej ocenie bardzo skromne są relacje między historią prawa kanonicznego a współczesną nauką prawa

²⁸ J. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres...* (PK), s. 393.

²⁹ Znow – tak pisał już J. Sawicki, *III Międzynarodowy Kongres...* (CPH), s. 296.

³⁰ A. Vetulani, *Plon Kongresu...*, s. 242: „Mimo że między uczestnikami zjazdu wiele osób było stanu duchownego, prym jednak, dzięki swej powadze naukowej, dzierżyli uczeni świeccy, wiążący problematykę prawa kanonicznego z zagadnieniami dziejów kultury średniowiecza”.

kanonicznego oraz współczesnym prawoznawstwem (podejmowanie takiej refleksji chyba najlepiej dokumentuje seria seminariów i publikacji pt. „Der Einfluss der Kanonistik auf die europäische Rechtskultur”). Z pewnością budowanie w tym zakresie trwałych sieci odniesień czy mapowanie oddziaływań jest trudne, ale powinien to być także jeden z elementów agendy dla środowiska, które ma już ugruntowaną renomę i platformy współdziałania.

Kongres w Saint Louis może być uznany z polskiej perspektywy za zwiastun pozytywnego trendu. Po raz pierwszy w historii na dwóch kolejnych kongresach obecna była szersza reprezentacja naukowców z kraju, po raz pierwszy tych samych dwóch historyków prawa wzięło udział w dwóch kolejnych kongresach – oba te fakty wiążą się z tym, że do tej pory w kongresach po drugiej stronie Atlantyku z oczywistych względów Polacy znacznie rzadziej brali udział. Ponadto dopiero podczas tegorocznego kongresu w skład delegacji polskiej weszła kobieta. Są to wszystko oczywiście obserwacje natury raczej symbolicznej, niemniej wydaje się, że obecność Polaków na kongresach w przyszłości powinna być naturalną konsekwencją już zbudowanej pozycji, a przede wszystkim można mieć nadzieję, że będzie stale rósł merytoryczny wkład Polaków w rozwój historii prawa kanonicznego, mierzony zwłaszcza ważnymi publikacjami, wieloletnimi projektami badawczymi, utrwaloną współpracą naukową. Wydaje się, że nadzieja ta jest uzasadniona polskimi publikacjami w wiodących czasopismach z dyscypliny (np. w „Bulletin of Medieval Canon Law”), rosnącym zaangażowaniem uczonych z Polski we współpracę z ośrodkami zagranicznymi (np. współpraca na linii UJ – KU Leuven) czy projektami badawczymi z zakresu historii prawa kanonicznego (np. wspomniany projekt poświęcony *differentiae*). Można zatem uznać, że kongres w Saint Louis jest dobrą prognozą dla rozwoju historii prawa kanonicznego w naszym kraju – naukowcy z Polski, w tym dwoje jeszcze bez doktoratów, przedstawili cztery referaty, a reprezentacja krajowa była dostrzegana przez zagranicznych uczonych w rozmowach na rozmaite tematy. Trudno jednak o wielki optymizm, gdyż w ostatecznym rozrachunku ledwie kilkanaście osób w Polsce zajmuje się historią powszechnego prawa kanonicznego (więcej z pewnością bada historię prawa kościelnego w kraju), więc z pewnością nie jest to duża grupa. Stąd tak ważne wydaje się budowanie sieci relacji i kontaktów w środowisku międzynarodowym, do czego walenie przyczynił się także udział Polaków w szesnastym kongresie kanonistów mediewistów. Kolejny kongres odbędzie się już za dwa lata w Canterbury, zatem szybko będzie można sprawdzić poczynione przeze mnie obserwacje i wyrażone nadzieje. Oby ich weryfikacja była pozytywna!

BIBLIOGRAFIA

Alexandrowicz P., *Bible Citations in the Reasoning of Classical Canonists on the Example of the Discovery of Freedom of Contract* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy

- (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku).
- Biliński P., *Profesor Adam Vetulani na celowniku krakowskiej bezpieki*, „Dzieje Najnowsze” 2022, t. 54, nr 2.
- Chronicle of the Congress* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Strasbourg, 3–6 September 1968*, Città del Vaticano 1971.
- Chronique du Congrès* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval Louvain et Bruxelles 22-26 Juillet 1958*, Louvain 1959.
- Conference Participants* [w:] U.-R. Blumenthal, K. Pennington, A. A. Larson (red.), *Proceedings of the Twelfth International Congress of Medieval Canon Law, Washington, D.C., 1–7 August 2004*, Città del Vaticano 2008.
- Congressists* [w:] S. Chodorow (red.), *Proceedings of the Eighth International Congress of Medieval Canon Law, San Diego, University of California at La Jolla, 21–27 August 1988*, Città del Vaticano 1992.
- Congressists* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Fourth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 21–25 August 1972*, Città del Vaticano 1976.
- Congressists* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Strasbourg, 3–6 September 1968*, Città del Vaticano 1971.
- Congressists* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Fifth International Congress of Medieval Canon Law, Salamanca, 21–25 September 1976*, Città del Vaticano 1980.
- Congressists* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Sixth International Congress of Medieval Canon Law, Berkeley, California, 28 July – 2 August 1980*, Città del Vaticano 1985.
- Congressists* [w:] P. Linehan (red.), *Proceedings of the Seventh International Congress of Medieval Canon Law, Cambridge, 23–27 July 1984*, Città del Vaticano 1988.
- I partecipanti* [w:] M. Bellomo, O. Condorelli (red.), *Proceedings of the Eleventh International Congress of Medieval Canon Law, Catania, 30 July – 6 August 2000*, Città del Vaticano 2006.
- Kuttner S., *Editor's Note* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Fourth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 21–25 August 1972*, Città del Vaticano 1976.
- Kuttner S., Pennington K., *Editors' Note* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Fifth International Congress of Medieval Canon Law, Salamanca, 21–25 September 1976*, Città del Vaticano 1980.
- Kuttner S., Ryan J.J (red.), *Proceedings of the Second International Congress of Medieval Canon Law, Boston College, 12–16 August 1963*, E Civitate Vaticana 1963.
- Liste de Congressistes* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval Louvain et Bruxelles 22-26 Juillet 1958*, Louvain 1959.
- Mikuła M., *Was Canon Law in Use in Municipal Courts in Late-Medieval Poland? Regulae iuris in Libro sexto in Manuscripts of Municipal Law* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku).
- Nowak P., *A Legation of Galo, Bishop-elect of Beauvais, to Poland in 1104 and the Collectio Tripartita* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku).

- Participants* [w:] P. Erdö, Sz. A. Szuromi (red.), *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Medieval Canon Law, Esztergom, 3–8 August 2008*, Città del Vaticano 2010.
- Participants* [w:] J. Goering, S. Dusil, A. Thier (red.), *Proceedings of the Fourteenth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 5–11 August 2012*, Città del Vaticano 2016.
- Participants* [w:] K. Pennington, S. Chodorow, K. H. Kendall (red.), *Proceedings of the Tenth International Congress of Medieval Canon Law, Syracuse, New York, 13–18 August 1996*, Città del Vaticano 2001.
- Participes* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku).
- Sawicki J., *III Międzynarodowy Kongres Średniowiecznego Prawa Kanonicznego w Strasburgu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1969, t. 21, z. 2.
- Sawicki J., *III Międzynarodowy Kongres Średniowiecznego Prawa Kanonicznego 3–6 września 1968 r. w Strasburgu i jego poprzednicy*, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik historyczno-prawny” 1969, t. 12.
- Teilnehmer des 9th International Congress of Canon Law* [w:] P. Landau, J. Mueller (red.), *Proceedings of the Ninth International Congress of Medieval Canon Law, Munich, 13–18 July 1992*, Città del Vaticano 1997.
- Uruszczak W., *Adam Vetulani (1901–1976) – historyk prawa kanonicznego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1998, t. 50, z. 1 [= *Opera historico-iuridica selecta: prawo kanoniczne, nauka prawa, prawo wyznaniowe*, Kraków 2017].
- Uruszczak W., *L'apport du droit canonique au développement du droit polonais du XIIe au XVe siècle* [w:] F. Demoulin-Azaury, N. Laurent-Bonne, F. Roumy (red.), *Proceedings of the Fifteenth International Congress of Medieval Canon Law, Paris, 17–23 July 2016*, Città del Vaticano (w druku).
- Vetulani A., *L'Origine des collections primitives de décrétales à la fin du XIIe siècle* [w:] *Congrès de Droit Canonique Médiéval Louvain et Bruxelles 22–26 Juillet 1958*, Louvain 1959 [= W. Uruszczak (red.), *Sur Gratien et les Décrétales*, Aldershot 1990, VII].
- Vetulani A., *Le sommaires-rubriques dans le Décret de Gratien* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Strasbourg, 3–6 September 1968*, Città del Vaticano 1971 [= W. Uruszczak (red.), *Sur Gratien et les Décrétales*, Aldershot 1990, XI].
- Vetulani A., *Plon Kongresu Kanonistów w Belgii w 1958 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1959, t. 11, z. 1.
- Vetulani A., *Siedem tomów Studia Gratiana*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1961, t. 13, z. 2.
- Vetulani A., Uruszczak W., *L'œuvre d'Omnebene dans le MS 602 de la Bibliothèque municipale de Cambrai* [w:] S. Kuttner (red.), *Proceedings of the Fourth International Congress of Medieval Canon Law, Toronto, 21–25 August 1972*, Città del Vaticano 1976 [= *Opera historico-iuridica selecta: prawo kanoniczne, nauka prawa, prawo wyznaniowe*, Kraków 2017].
- Zubert B.W., *Die Bedeutung der Klausel 'Si Puella Apparet Cognita' in der Kanonistik des Ausgehenden Mittelalters* [w:] U.-R. Blumenthal, K. Pennington, A. A. Larson (red.), *Proceedings of the Twelfth International Congress of Medieval Canon Law, Washington, D.C., 1–7 August 2004*, Città del Vaticano 2008.

Żurowski M., *Penal responsibility of organized communities in the writing of the decretalists: A study in evolution* [w:] S. Kuttner, K. Pennington (red.), *Proceedings of the Sixth International Congress of Medieval Canon Law, Berkeley, California, 28 July – 2 August 1980*, Città del Vaticano 1985.

THE PARTICIPATION OF POLISH SCHOLARS
IN INTERNATIONAL MEDIEVAL CANON LAW CONGRESSES
IN THE MARGIN OF THE REPORT FROM THE CONGRESS IN SAINT LOUIS

Abstract

The present article shows the history of participation of scholars from Poland at the international congresses of medieval canon law along with the report from the 16th Congress in Saint Louis (13–23 July 2022) and the insights concerning the future of the science of history of common canon law in Poland. The congresses have been held since 1958 every four or five years on both sides of the Atlantic and they are an academic celebration for the scholars united by the same research objectives, namely medieval canon law and subjects related to it. Only sixteen scholars from Poland participated in the sixteen congresses and there were only nine papers authored by Polish academics in the renowned conference proceedings. These modest numbers show that the participation of Polish scholars in the international science of medieval canon law has been very limited over the past half century. Nevertheless, the last congress in Saint Louis witnessed a couple of harbingers of a positive trend of the growing inclusion of Polish scholars into this international academic community. The 16th congress itself was a organizational and scientific milestone for this community, which is currently looking forward to the next congress in Canterbury.

Keywords: canon law, ius commune, science of medieval canon law